

Fabra, Moll i Sanchis Guarner

La construcció d'una llengua moderna
de cultura des de la diversitat

Antoni Ferrando Francés

2a edició,
actualitzada
i amb índexs

PUV

FABRA, MOLL I SANCHIS GUARNER

LA CONSTRUCCIÓ D'UNA LENGUA MODERNA
DE CULTURA DES DE LA DIVERSITAT

FABRA, MOLL
I SANCHIS GUARNER

LA CONSTRUCCIÓ D'UNA LLENGUA MODERNA
DE CULTURA DES DE LA DIVERSITAT

Antoni Ferrando Francés

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

BIBLIOTECA
LINGÜÍSTICA CATALANA

35

Direcció

Antoni Ferrando Francés
Ángel López García

Comitè científic

Germà Colón (Universitat de Basilea, Suïssa)
Joseph Gulsoy (Universitat de Toronto, Canadà)
Philip Rasico (Universitat de Vanderbilt, Estats Units d'Amèrica)
Beatrice Schmid (Universitat de Basilea, Suïssa)
Max W. Wheeler (Universitat de Sussex, Gran Bretanya)
Curt Wittlin (Universitat de Saskatchewan, Canadà)

Aquesta publicació no pot ser reproduïda, ni totalment ni parcialment, ni enregistrada en, o transmesa per, un sistema de recuperació d'informació, en cap forma ni per cap mitjà, sia fotomecànic, fotoquímic, electrònic, per fotocòpia o per qualsevol altre, sense el permís previ de l'editorial.

© 1a edició: octubre, 2018

© 2a edició, corregida i ampliada: octubre, 2019

© Antoni Ferrando Francés, 2019

Coordinació editorial: Maite Simón

Maquetació i disseny interior: Inmaculada Mesa

Correcció: Elvira Iñigo

Coberta

Disseny: Maite Simón

Tractament gràfic: Celso Hernández de la Figuera

ISBN: 978-84-9134-447-6

Dipòsit legal: V-2281-2019

Impressió: Ulzama Digital

ÍNDIX

PRESENTACIÓ	11
INTRODUCCIÓ	13
1. La dimensió nacional del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906): Teodor Llorente, Antoni Maria Alcover i Pompeu Fabra	21
1. <i>Cap a la recuperació d'una llengua literària comuna: el mestratge d'Aguiló, l'exemple de Verdaguer</i>	23
2. <i>Teodor Llorente: el llegat viu de la Renaixença</i>	26
3. <i>El Congrés de 1906: l'obra d'Alcover, la mà de Prat de la Riba, l'ombra de Fabra</i>	28
4. <i>Lo Rat Penat i València Nova a Barcelona</i>	32
5. <i>La projecció del Congrés a València</i>	38
6. <i>Llengua i dialectes al Congrés</i>	46
7. <i>La qüestió de la codificació al Congrés: cap a la creació d'una institució acadèmica de la llengua catalana</i>	51
8. <i>Alcover vist per Llorente i, sobretot, un examen crític del patriarca de la Renaixença sobre la situació de la llengua al País Valencià</i>	54
<i>Bibliografia</i>	61
2. Pompeu Fabra: la reconstrucció d'una llengua nacional	63
1. <i>La dimensió històrica del lingüista</i>	63
2. <i>La transcendència d'una codificació ben feta</i>	63
3. <i>El procés de reconstrucció d'una llengua nacional</i>	65
4. <i>La codificació ortogràfica</i>	66
5. <i>La codificació morfològica</i>	67
6. <i>La codificació del lèxic</i>	70
7. <i>El triomf del fabrisme</i>	71
8. <i>El compromís nacional de Fabra</i>	72
9. <i>Vigència i problemes de l'ideari fabrista</i>	74
<i>Bibliografia</i>	77

3. Fabra i el País Valencià	79
1. <i>Els primers contactes amb valencians</i>	79
2. <i>La primera visita al País Valencià (1915)</i>	87
3. <i>La segona visita al País Valencià (1930): cap a la normalitat cultural</i>	91
4. <i>El tercer viatge al País Valencià (1935): el reconeixement de l'autoritat moral de Fabra</i>	98
5. <i>El quart viatge al País Valencià (1937): el compromís per la cultura nacional</i>	105
6. <i>El mestratge sobre Josep Giner i Carles Salvador</i>	105
7. <i>Les relacions entre l'Institut d'Estudis Valencians i l'IEC</i>	107
8. <i>Els darrers contactes amb valencians</i>	109
9. <i>Fabra, en el record dels valencians</i>	111
10. <i>L'ideari fabrià sobre l'articulació nacional dels Països Catalans</i>	113
<i>Bibliografia</i>	118
<i>Apèndix</i>	122
4. La presència dels dialectes territorials en l'obra de Pompeu Fabra .	129
1. <i>El concepte i l'ús del terme «dialecte» en Fabra</i>	130
2. <i>L'evolució de l'actitud de Fabra quant a la presència dels dialectes en el corpus normatiu</i>	135
3. <i>Abast i límits de la integració dels dialectes en la llengua literària</i>	143
4. <i>La presència concreta dels dialectes en el corpus gramatical fabrià</i>	149
5. <i>La presència concreta dels dialectes en la codificació lèxica: el Diccionari de la llengua catalana (1932)</i>	166
6. <i>Valoració de l'actitud de Fabra sobre els dialectes</i>	172
<i>Bibliografia</i>	174
5. L'occitanisme des d'una perspectiva valenciana: un panorama històric	179
1. <i>València, terra de promissió per als occitans (ss. XIII i XIV)</i> ..	179
2. <i>La determinació desoccitanitzadora dels valencians a l'època dels Trastàmara (1412-1516)</i>	182
3. <i>La troballa terminològica de «llemosí», reflex de la profunda crisi cultural als inicis del segle XVI: el Blaquerna</i>	183
4. <i>El «llemosí» com a recurs defensiu davant el prestigi del castellà a l'època de Carles I</i>	185

5. <i>La justificació històrica de la naturalesa llemosina de la llengua valenciana en temps de Felip II de Castella</i>	187
6. <i>Les raons de la primacia de la «llengua valenciana» als inicis del barroc</i>	188
7. <i>Cap a la dilució lingüística en la plenitud del barroc</i>	190
8. <i>La incomoditat de la Il·lustració davant una denominació impròpia</i>	191
9. <i>Les dificultats valencianes en la recuperació de la consciència lingüística unitària durant la Renaixença</i>	194
10. <i>De l'oblit del llemosinisme a la solidaritat política amb Occitània (1906-1939)</i>	198
11. <i>Per un occitanisme cultural solidari en temps contemporanis</i>	205
<i>Bibliografia</i>	211
6. La construcció històrica de la «norma lingüística» al País Valencià fins a les Normes de Castelló	215
1. <i>Una proposta de periodització</i>	217
2. <i>El període de 1238 a 1479: la Cancelleria reial com a factor d'unitat lingüística</i>	219
3. <i>El període de 1479 a 1707: la impremta i la llengua administrativa com a transmissores del model culte de la llengua</i>	224
4. <i>El període de 1707 a 1859: desorientació ortogràfica i marginació legal</i>	234
5. <i>El període de 1859 a 1913: entre la reivindicació elitista d'una llengua literària compartida i les necessitats comunicatives locals</i>	243
6. <i>El període de 1913 a 1932: formulació i difusió de la codificació normativa fabrista</i>	263
7. <i>A tall de cloenda: recapitulació i corol·lari</i>	277
<i>Bibliografia</i>	279
7. Les Normes de Castelló: desplegament i consolidació (1932-1983)	285
1. <i>Els precedents immediats i els límits de l'acord: el paper d'Adolf Pizcueta</i>	285
2. <i>La praxi ortogràfica i gramatical als anys republicans: el mestratge de Carles Salvador (1932-1939)</i>	292
3. <i>El desplegament gramatical i lexicogràfic durant el primer franquisme: el paper de Lo Rat Penat i de l'Editorial Torre (1939-1962)</i>	296

4. <i>L'aportació singular de Josep Giner</i>	306
5. <i>A la recerca de la màxima convergència normativa: la influència de Sanchis Guarnier, Joan Fuster i Enric Valor (1962-1977)</i>	308
6. <i>Socialització del valencià i flexibilització gramatical i lèxica (1977-1983)</i>	312
7. <i>La persistència del problema de l'autoritat normativa</i>	317
8. <i>Conclusions</i>	329
<i>Bibliografia</i>	330
8. <i>L'ideal idiomàtic de Manuel Sanchis Guarnier</i>	335
1. <i>Les bases ideològiques</i>	336
2. <i>Praxi lingüística i model literari</i>	341
3. <i>El model lingüístic sanchisguarnerià</i>	359
<i>Bibliografia</i>	362
<i>Apèndix</i>	365
9. <i>Francesc de B. Moll i Manuel Sanchis Guarnier: dues maneres de vehicular el fabrisme</i>	377
1. <i>Una qüestió prèvia: el discurs sobre la unitat i la diversitat de la llengua catalana</i>	378
2. <i>Dos punts de partença diferents</i>	379
3. <i>Els criteris lingüístics</i>	384
4. <i>La concepció de la llengua literària</i>	386
<i>Bibliografia</i>	387
10. <i>L'ideal idiomàtic de Joan Fuster</i>	389
1. <i>La llengua, un instrument de comunicació</i>	389
2. <i>Per una llengua supradialectal</i>	390
3. <i>La llengua literària: el «terme mitjà»</i>	394
4. <i>La unitat lingüística com a garantia de la normalitat cultural</i>	397
5. <i>La flexibilitat prudent de la llengua estàndard</i>	400
6. <i>El futur de la llengua</i>	401
<i>Bibliografia</i>	402
Índex antroponímic	405
Índex onomàstic general	413

PRESENTACIÓ

La figura de Pompeu Fabra sempre ha despertat admiració i gratitud entre tots els catalanoparlants que ens estimem la llengua. Ja el 1968, en el centenari del seu naixement, Fabra fou objecte de nombrosos homenatges als més diversos indrets de tot l'àmbit lingüístic català. Les càlides adhesions al mestre Fabra foren alhora una expressió de la resistència al franquisme. Enguany, en complir-se els 150 anys del seu naixement, les direccions de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, el Govern de les Illes Balears i la Generalitat Valenciana no podem restar alienes al clam de nombroses entitats culturals, acadèmiques, col·lectius cívics i estudiosos de la nostra llengua per reiterar l'agraïment a l'home que reeixí a convertir el català en una llengua moderna de cultura.

L'obra codificadora de Fabra sempre tingué present tota la comunitat lingüística catalana. La millor expressió d'aquesta orientació foren les *Normes ortogràfiques* (1913). Tanmateix, Fabra era conscient que calia una adaptació de la morfologia i del lèxic normatiu a les circumstàncies de cada un dels grans territoris de la llengua. En un conegut escrit seu de 1918, demanava als gramàtics i escriptors catalans i balears d'emprendre aqueixa tasca.

En el cas de les Illes Balears, fou Francesc de Borja Moll qui es comprometé a adaptar el fabrisme gramatical a les necessitats comunicatives i culturals de mallorquins, menorquins, eivissencs i formenterencs. Moll culminà el seu compromís amb la *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears* (1968), publicada precisament, amb un títol tan explícit, l'any en què es complien els 100 anys del naixement de Fabra.

En el cas de València, fou Manuel Sanchis Guarner qui assumí el mateix compromís. En publicar la *Gramàtica valenciana* (1950), Sanchis invocà les sovint esmentades paraules de Fabra de 1918, que reproduí com a lema en les pàgines liminars del llibre, i, seguint el consell de Fabra i, sens dubte, unes conviccions personals, hi explicità també la legitimitat del nom de valencià, amb què els valencians han designat històricament i popularment des del segle XV la modalitat valenciana de la llengua catalana.

Els objectius globals de Fabra no s'haurien dut a bon terme sense la connivència i el treball de Moll i de Sanchis en els seus respectius territoris. Coneixedors de la iniciativa de la Universitat de València de reunir en un llibre de la col·lecció «Biblioteca Lingüística Catalana» una actualització dels treballs d'Antoni Ferrando sobre la tasca codificadora de tots tres gramàtics, un català, un balear i un valencià, hem cregut adequat i convenient donar a aquest projecte el suport conjunt de les tres àrees de Política Lingüística que dirigim. Els actes commemoratius de l'Any Fabra, centrats en la reivindicació del seu llegat codificador, no podien dissociar-se dels noms de Moll i de Sanchis. No era just. I, més encara, quan també hi veiem associats els noms del català Jacint Verdaguer, dels balears Marià Aguiló i Antoni Maria Alcover i del valencià Teodor Llorente, mestres i orientadors indiscutibles dels nostres tres gramàtics.

Estem convençuts que el llibre que el lector té a les mans, obra d'Antoni Ferrando, catedràtic de Filologia Catalana de la Universitat de València, membre de l'Institut d'Estudis Catalans i de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i president de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, servirà com l'anell al dit als objectius de l'Any Fabra. I farà veure que Fabra no estava sol. L'obra de Fabra, Moll i Sanchis Guarner és una excel·lent expressió de la voluntat irrenunciable de tota la comunitat catalanoparlant de fer de la llengua compartida el nostre signe d'identitat més visible i estimat.

Barcelona, Palma, València, juny de 2018

ESTER FRANQUESA I BONET	MARTA FUXÀ VIDAL	RUBÉN TRENZANO I JUAN
Directora general de Política Lingüística Generalitat de Catalunya	Directora general de Política Lingüística Govern de les Illes Balears	Director general de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme Generalitat Valenciana

INTRODUCCIÓ

Pompeu Fabra, Francesc de Borja Moll, Manuel Sanchis Guarner: heus ací tres noms indissociables en la història de la llengua catalana de la major part del segle XX, sense els quals resultaria difícil explicar per què el català ha recuperat la seua condició com a llengua de cultura plena.

La commemoració del 150 aniversari del naixement de Pompeu Fabra és un bon pretext per fer palès, una vegada més, el nostre agraïment per la seua admirable tasca de codificació de la llengua catalana. Tasca difícil davant la situació de subordinació política de la nostra comunitat lingüística i de situacions lingüístiques i sociolingüístiques molt diferents segons cada un dels territoris històrics que la integren. Fabra tenia dos reptes bàsics: proposar un model de llengua que fos adequat per als seus conciutadans catalans i fer que aquest model fos compatible per a tota la catalanofonia.

L'obra codificadora de Fabra, sancionada per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), hauria estat lleugerament diferent si la situació sociolingüística, cultural i política de tots els països de llengua catalana hagués estat més o menys homogènia. No era així, i ell n'era ben conscient. Adoptà uns criteris en ortografia i sintaxi integradors de la diversitat, que precisament per això podien ser assumits per tota la comunitat catalanoparlant. En canvi, en morfologia, especialment la verbal, i en lèxic, calia acceptar un mínim de variació, en el cas de les Illes Balears i el País Valencià, si es volia que no hi hagués en aquests territoris un «divorci massa gros entre la llengua escrita i la llengua oral», tal com ell havia preconitzat el 1927 en relació amb el català de Catalunya. Així i tot, Pompeu Fabra consignà en la *Gramàtica catalana* (1918) –publicada ara fa 100 anys– una previsió d'alternatives baleàriques i valencianes a les formes verbals proposades per a Catalunya i indicà en diverses ocasions quins haurien de ser els criteris per a incorporar al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans mots baleàrics i valencians que ell no havia considerat i que eren susceptibles de formar part de la llengua literària. Conscient d'aquestes limitacions en la seua tasca codifi-

cadora, Fabra derivà cap als gramàtics, lexicògrafs i escriptors baleàrics i valencians la responsabilitat d'estudiar les possibles opcions alternatives a incorporar en la llengua literària. És ben conegut en aquest sentit un text seu de 1918, publicat a *Nostra Parla* –també ara fa 100 anys–, que comença: «Dèiem una vegada a un escriptor valencià», on expressava aquesta recomanació:

Nosaltres, catalans, no desitjaríem altra cosa sinó que emprengués-siu una obra de forta depuració del vostre idioma, encara que no us preocupéssiu gens d'acostar-vos al nostre català; que tractéssiu de descastellanitzar el valencià i d'enriquir-lo, procurant acostar-lo al valencià dels vostres grans escriptors medievals.

Doncs bé, Moll a les Illes Balears i Sanchis Guarner al País Valencià han estat els dos gramàtics i alhora lingüistes competents que van assumir la complexa tasca d'adaptar el fabrisme als seus respectius territoris, completant i enriquint així l'obra de Fabra. Això sí, amb desigual fortuna en comparació amb el lingüista de Gràcia: mentre aquest pogué veure avalada la seua tasca codificadora per l'acció de govern de la Mancomunitat (1914-1925) i de la Generalitat de Catalunya (1932-1939), Moll i Sanchis Guarner hagueren de vehicular-la entre els seus conciutadans, sota les difícils condicions del règim franquista, com a iniciatives cíviques personals. Però, malgrat això, encara tingueren la satisfacció de constatar que la seua llavor no havia caigut en terra estèril. Avui, les seues propostes d'adaptació del fabrisme a tots dos territoris compten amb una acceptació generalitzada. Era just, doncs, que, en homenatjar Fabra, expressem també el nostre reconeixement i la nostra gratitud a Moll i a Sanchis Guarner i que en reivindicuem el llegat. Aquest és l'objectiu del llibre que el lector té a les mans.

En efecte, el llibre reuneix una bona part dels treballs que he dedicat a l'estudi de tots tres personatges. Tots aborden aspectes bàsics de la nostra història lingüística entre el 1906, data del primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, i el 1983, data de les lleis de normalització lingüística de Catalunya i del País Valencià i de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears. Alguns han estat parcialment reescrits, d'altres han integrat aportacions diverses, però també n'hi ha que s'ajusten més a la versió original. Molts no són ja de fàcil localització. Tots, però, han estat revisats i actualitzats en els aspectes fonamentals, incloent-hi les referències bibliogràfiques.

El primer article, «La dimensió nacional del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906): Teodor Llorente, Antoni Maria Alcover i Pompeu Fabra», parteix bàsicament de dos treballs anteriors, titulats «Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906): repercussions al País Valencià» i «La presència valenciana al Congrés de 1906, punt de partida dels primers moviments reivindicatius de la llengua pròpia del País Valencià».¹ Aquesta contribució incorpora dades i consideracions sobre els posicionaments de Marià Aguiló, Jacint Verdaguer i Teodor Llorente amb relació a la unitat de la llengua catalana i sobre la influència que aquests van exercir en Antoni Maria Alcover i Pompeu Fabra. S'hi presta una atenció especial a les valoracions i a la tasca de difusió del Congrés que va fer Llorente, l'únic patriarca viu de la Renaixença en el moment de la celebració.

En el segon treball, «Pompeu Fabra: la reconstrucció d'una llengua nacional»,² s'ofereix una visió de conjunt de la posició de Fabra sobre el model de llengua que, a partir de l'oralitat i de la tradició històrica genuïna, es proposà construir i sobre el seu ideari polític en relació amb l'articulació de l'espai nacional català, que fa coincidir amb tot l'àmbit geogràfic de la llengua.

Els tres treballs següents s'ocupen d'aspectes de la vida, l'obra i el pensament de Fabra específicament relacionats amb la seua coneixença de la realitat valenciana, amb el seu tractament de la diversitat dialectal i amb la seua consideració de l'occità. En concret, «Fabra i el País Valencià»³ aborda els contactes que Fabra tingué amb valencians a Barcelona i a València, les seues reflexions sobre el paper dels escriptors valencians en la dignificació literària del català de València i els seus al·legats perquè hi hagués una veritable integració política i cultural entre totes les terres de llengua catalana. A «La presència dels dialectes territorials en

1. El primer treball ha estat publicat a *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Reflexos i projeccions*, a cura de Maria Pilar Perea i Germà Colón, Castelló de la Plana, Fundació Germà Colón Domènech, 2006, pp. 103-138; el segon, a Antoni Ferrando (ed.), *El primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i el País Valencià*, Catarroja/Barcelona/Palma de Mallorca, Afers, 2008, pp. 97-176.

2. *Pompeu Fabra. En el cinquantenari de la seva mort el dia de Nadal del 1948*, Barcelona, Fundació Jaume I, 1998, pp. 56-69.

3. *Actes del Simposi Pompeu Fabra. Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans*, a cura de Joan Argenter, Barcelona, IEC, 2000, pp. 121-157.

l'obra de Pompeu Fabra»,⁴ s'examina en termes concrets el paper que Fabra va atorgar als dialectes catalans en la seua proposta de codificació lingüística i se'n fa una valoració de conjunt. «L'occitanisme des d'una perspectiva valenciana: un panorama històric»⁵ vol ser una contribució a la història de les relacions entre català i occità des de l'edat mitjana fins a l'actualitat, on s'observa que les percepcions dels valencians sobre la llengua germana, que són el centre d'atenció de l'estudi, difereixen en no pocs aspectes de les que han tingut els catalans. A l'època de Fabra hi havia catalans que propugnaven considerar el català i l'occità com una sola llengua. És un tema que preocupava Fabra, que es posicionà públicament en favor del criteri de diferenciar clarament ambdues llengües en la contemporaneïtat.

Com bé es pot dependre del títol, «La construcció històrica de la "norma lingüística" al País Valencià fins a les Normes de Castelló», el sisè treball, d'àmplia perspectiva diacrònica, té, dins de la seua unitat, dues parts ben diferenciades quant al tractament de les informacions contingudes. La primera part, de caràcter panoràmic, és una versió revisada de la secció cronològica que va de l'any 1238 al 1913 de «Percepció i institucionalització de la norma lingüística entre els valencians: panorama històric»⁶ –les dates inicial i final corresponen a les de la creació del regne cristià de València i la promulgació de les Normes ortogràfiques de l'IEC, respectivament. La segona part és una ampliació de la secció d'aqueix mateix article referida al període de 1913 a 1932, data de l'aprovació de les Normes de Castelló, enriquida amb aportacions procedents de «La presència valenciana al Congrés de 1906, punt de partida dels moviments reivindicatius de la llengua pròpia al País Valencià (1906-1918)».⁷ Aquesta segona part aborda la dinàmica que es creà al País Valencià a partir de la confluència de diverses visions sobre la llen-

4. *La lingüística de Pompeu Fabra*, a cura de Jordi Ginebra *et alii*, Alacant, IIFV/URV, 2000, pp. 279-340.

5. *Les relacions catalano-occitanes al llindar del segle XXI*, a cura de Christian Camps, Péronnas, Association Française de Catalanistes / Éditions de la Tour Gile, 2009, pp. 189-209.

6. *La configuració social de la norma lingüística a l'Europa llatina*, a cura d'Antoni Ferrando i Miquel Nicolás, Alacant, IIFV, 2006, pp. 189-251.

7. *El primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i el País Valencià. Els reptes del futur*, a cura d'Antoni Ferrando, Catarroja/Barcelona/Palma de Mallorca, Afers, 2018, pp. 97-176.

gua dels valencians: bàsicament dues, la dels unitaristes, que accepten en major o menor grau la normativa fabrística, i la dels particularistes, que oscil·len entre la resistència a acceptar el fabrisme i el secessionisme. Se centra en la recepció inicial del fabrisme al País Valencià.

El setè treball, «Les Normes de Castelló: desplegament i consolidació (1932-1983)», integra una versió revisada de «La vehiculació de les Normes de Castelló: problemes i realitzacions»,⁸ que s'ocupa de l'evolució del procés d'acceptació i integració del fabrisme al País Valencià, i el darrer apartat del ja esmentat article «Percepció i institucionalització de la norma lingüística entre els valencians: panorama històric», que se centra en la qüestió de l'autoritat lingüística.

El vuitè treball, «L'ideal idiomàtic de Manuel Sanchis Guarner», revisa i reproduïx una bona part del capítol homònim del llibre-catàleg *Manuel Sanchis Guarner: un humanista valencià del segle XX*, que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua dedicà al filòleg valencià amb motiu de la seua proclamació com a Escriptor de l'Any 2006.⁹ S'hi examina especialment la seua concepció normativa de la llengua i el seu paper en la consolidació d'un fabrisme rigorós, ordenat i alhora flexible, sempre atent a la realitat lingüística, sociològica i cultural valenciana.

Al novè treball, «Francesc de Borja Moll i Manuel Sanchis Guarner: dues maneres de vehicular el fabrisme»,¹⁰ s'intenta explicar la diferència d'estratègies entre ambdós gramàtics a l'hora de justificar les seues opcions normatives davant dos destinataris diferents.

Finalment, el desè treball, «L'ideal idiomàtic de Joan Fuster»,¹¹ analitza l'evolució del pensament i de la praxi lingüística de Joan Fuster, que, dins d'una decidida aposta per una llengua de comunicació vàlida per a tot l'àmbit dels Països Catalans, preveu la necessitat d'adequar-se a les exigències comunicatives de cada un dels seus territoris sense caure en la dialectalització. En un recull sobre Fabra i el fabrisme a totes les

8. *A l'entorn de les Normes de Castelló. Ambient, context cultural i repercussions*, a cura de Germà Colón i Lluís Gimeno, Castelló de la Plana, UJI, 2013, pp. 39-69.

9. *Manuel Sanchis Guarner: un humanista valencià del segle XX*, coordinat per Santi Cortés i Vicent J. Escartí, València, AVL, 2006, pp. 94-125.

10. Ampliació del capítol «Francesc de B. Moll i Manuel Sanchis Guarner» del llibre *Francesc de B. Moll a l'inici del segle XXI*, curat per Maria Pilar Perea, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2003, pp. 91-96.

11. *Estudis de llengua i literatura catalanes, XXX. Miscel·lània Germà Colón*, Barcelona, PAM, 1995, pp. 175-188.

terres de llengua catalana no podia faltar el testimoniatge d'un dels admiradors més grans de l'obra de Fabra.

Així doncs, el volum reuneix un conjunt d'estudis que ens il·lustren sobre les aportacions i les reflexions de Fabra, Moll i Sanchis Guarner, els tres protagonistes més qualificats de la codificació de la llengua catalana al segle XX i que volen ser alhora un modest homenatge i una sentida expressió de gratitud a tots tres en un moment esperançador però delicat per al nostre país, com és l'actual, en què la nostra llengua continua sent víctima d'unes calculades estratègies glotofàgiques i es veu sotmesa a perilloses temptacions cantonalistes, que és precisament allò que van combatre els nostres homenatjats. Reunir els tres noms en un sol volum vol ser també una crida d'atenció sobre la necessitat de tenir en compte l'abast geogràfic de la nostra comunitat lingüística per a enfortir els llaços que ens uneixen i comprendre'n millor la diversitat. Recordar les seues aportacions més importants és un imperatiu científic i un deure de gratitud. Analitzar i actualitzar les seues reflexions és una exigència cívica i potser el millor homenatge que els podem retre.

València, juliol de 2018

ANTONI FERRANDO FRANCÉS

Universitat de València

IEC · AVL · AILLC

Sigles bibliogràfiques

- AILLC Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes
- AVL Acadèmia Valenciana de la Llengua
- CVC Consell Valencià de Cultura
- FGCD Fundació Germà Colon Domènech
- IEC Institut d'Estudis Catalans
- IAM Institució Alfons el Magnànim
- IIFV Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana
- IVEI Institució Valenciana d'Estudis i Investigació
- PAM Publicacions de l'Abadia de Montserrat
- PUV Publicacions de la Universitat de València
 - UB Universitat de Barcelona
 - UIB Universitat de les Illes Balears
 - UJI Universitat Jaume I
- UOC Universitat Oberta de Catalunya
- URV Universitat Rovira i Virgili
- UV Universitat de València

BIBLIOTECA LINGÜÍSTICA CATALANA

Antoni Ferrando Francés és catedràtic emèrit de la Universitat de València –on va dirigir el Departament de Filologia Catalana i l’IIFV– i membre de l’IEC, de l’IIFV i de l’AVL. Ha estat president de l’AILLC i fundador i director de la revista *Caplletra*. Especialista en la història de la llengua i de la cultura catalanes, en l’edició de textos i en l’estudi de la filologia catalana del segle XX, i amb una fructífera trajectòria investigadora, és autor, entre altres obres, d’una *Història de la llengua catalana* (amb M. Nicolás) i de *Les ‘Regles d’esquivar vocables’ a revisió* (amb G. Colón) (2011). Ha editat, amb V. J. Escartí, el *Llibre dels feits del rei en Jaume* (2008) i ha curat *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i el País Valencià* (2008) i els *Estudis lingüístics i culturals sobre ‘Curial e Güelfa’* (2012).

La commemoració del 150 aniversari del naixement de Pompeu Fabra és una bona ocasió per a recordar i reivindicar no sols la persona, sinó sobretot el seu llegat. Aquest llibre dona compte de la dimensió lingüística, històrica i cívica de la tasca codificadora de Fabra i de les adaptacions que en feren F. de B. Moll i M. Sanchis Guarner per a les Illes Balears i per al País Valencià respectivament. També hi són considerats el mestratge d’Aguiló, Verdaguer i Llorente sobre Fabra, les aportacions d’Alcover i la contribució de personatges com Bofill, Salvador i Fuster en la construcció d’una llengua moderna de cultura i d’un espai comú de comunicació.

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

G CONSELLERIA
O CULTURA,
I PARTICIPACIÓ
B I ESPORTS

GENERALITAT
VALENCIANA
Conselleria d'Educació,
Investigació, Cultura i Esport